

Marcin Grabski

**NOWE STANOWISKA ŻMII ZYGZAKOWATEJ
(VIPERA BERUS) W SUDETACH ZACHODNICH**

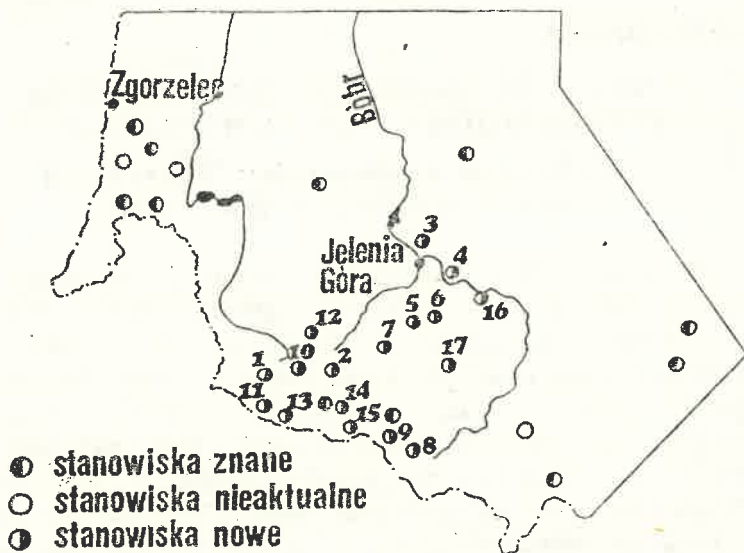
**New localities of common viper (*Vipera berus*)
in western Sudety Mts (SW Poland)**

W paśmie całego Pogórza Karpackiego, Bieszczadach (Grodziński 1957; Szyndlar 1980), jak i polskich Tatrach (Fudakowski 1965, Jakuczun 1978), stanowiska żmii zygzakowatej (*Vipera berus*) zostały dokładnie zbadane i opracowane. Nieco gorzej wygląda sytuacja w Polsce centralnej i południowo-wschodniej, natomiast zachodnia część kraju jest pod tym względem niezwykle słabo poznana. Nieliczne doniesienia ze Wzgórz Strzelińskich (Chlebicki 1988) i Sudetów Środkowych, a także opracowań niemieckich z początku wieku (Pax 1925) i czeskich (Miles 1971), nie są pełną dokumentacją rozmieszczenia tego węża na Pogórzu Sudeckim. Dotyczy to zwłaszcza Sudetów Zachodnich, skąd mamy jedynie pojedyncze i fragmentaryczne doniesienia, w większości już nieaktualne (Juszczak 1937).

W roku 1988 przeprowadziłem kompleksowe badania Sudetów Zachodnich, w wyniku których stwierdziłem 16 nowych stanowisk *V. berus*. Obszarem badań objęto najciekawsze pod względem faunistycznym jednostki górskie oraz te, o największym prawdopodobieństwie spotkania żmii.

Badania prowadzono w okresie od marca do września 1988 roku penetrując każde stanowisko kilkakrotnie o różnej porze dnia, aby wykluczyć do minimum możliwość pominięcia żyjących tam osobników żmii. Dla każdego nowego stanowiska podano liczbę stwierdzonych osobników, w tym samców, samic i

młodych (juv.). W niektórych przypadkach nie oznaczano płci odłowionych żmij, a fakt ten odnotowano jako „sex indet.”. Rozmieszczenie stanowisk przedstawia ryc. 1.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk żmii zygzakowatej (*Vipera berus*) w Sudetach Zachodnich. 1 — stanowiska znane, 2 — stanowiska nieaktualne, 3 — nowe stanowiska.

Fig. 1. Distribution of common viper (*Vipera berus*) in western Sudety Mts. 1 — known localities, 2 — out-of-date localities, 3 — new localities.

GÓRY IZERSKIE:

1. Hala Izerska. Torfowisko niskie, silnie zarośnięte, z dużą ilością piaszczystych grobli i wysepek, graniczące z lasem mieszanym o przewadze świerka (*Picea* sp.). 24.05 — 2 samice.
2. Szklarska Poręba Górna. Bór świerkowy w pobliżu Zakrętu Śmierci. 07.06. — 1 osobnik, sex indet.
3. Borowy Jar. Kompleks leśny w pobliżu Jeleniej Góry, nad rzeką Bóbr. Poszukiwaniami objęto południowy stok

- wzgórza i rzadkie zarośla brzozy z polankami. 03.06. — 1 samiec; 12.07. — 1 juv.
4. Trzczańskie Mokradła. Badano piaszczyste wzgórza w pobliżu torfowiska przejściowego, z przyległym lasem mieszanym. 31.05. — 1 samica.
 5. Stawy Podgórczyńskie, Łąki, grobla, rzadki las brzozy. 15.07. — 1 samiec.
 6. Góra Witosza. Skaliste wzgórze nad wsią Staniszków (484 m n.p.m.) 12.05. — 1 samica; 12.05. — 1 juv.

KARKONOSZE:

7. Sobieszów. Góra Chojnik (627 m n.p.m.). Gęsty las bukowy. 23.08. — 1 juv.
8. Karpacz-Bierutowice. Lasy w pobliżu stacji wyciągu na Kopę i toru saneczkowego. 16.04. — 1 samiec.
9. Jagniątków. Zalesione wzgórza w okolicach wsi. 1 samica — T. Kusiak (inf. ustna).
10. Wodospady Kamieńczyk i Szklarka. 17.08. — 2 osobniki, sex indet.
11. Hala Szrenicka (1120 m n.p.m.). Rozległa górską polana, tuż przy górnej granicy lasu. Zespół łąkowy z przewagą ciemniźnicy zielonej (*Veratrum lobelianum*). 30.04. — 3 samice, 1 osobnik sex indet. Prawdopodobnie naliczniejsze stanowisko w Karkonoszach.
12. Czarna Góra (965 m n.p.m.). Zalesiony stok u podnóża góry. 07.05. — 1 samica.
13. Szrenica (1360 m n.p.m.). Najwyżej położone stanowisko w Karkonoszach. Gołoborze na zachodnim stoku. 18.08. — 1 samiec. Późniejsze poszukiwania (VIII—IX 1989r.) nie przyniosły pozytywnego rezultatu.
14. Kukułcze Skały. Rzadki las świerkowy. 25.06. — 1 samica.
15. Równia Pod Śnieżką. Las świerkowy w pobliżu Białego Jaru. Na wysokości 1200 m n.p.m.: 17.05. — 2 osobniki, sex indet.

RUDAWY JANOWICKIE:

16. Krzyżna Góra (634 m n.p.m.). Badania prowadzono w okresie od maja do czerwca. 04.05. — 2 samice.

Ilość stanowisk żmii zygzakowatej na obszarze Sudetów Zachodnich zwiększyła się o 17 nowych, nie podawanych wcześniej (nr 10 — dwa stanowiska). Sprawdzone również znane stanowiska (podawane przez Paxa 1925), z których trzy są już nieaktualne, wszystkie bowiem obejmowały rzadki las świerkowy w pobliżu Jaroszyc, który już nie istnieje.

Żmija zygzakowata występuje w Sudetach licznie, zaś w ich części zachodniej jest pospolita. Przebywa często wraz z zaskrońcem (*Natrix natrix*) zwłaszcza w pobliżu terenów podmokłych. W okolicach Trzczańskich Mokradeł zasięg *V. berus* nakłada się (wg Juszczyka 1987, Grabskiego 1990) na obszar występowania ropuchy zielonej (*Bufo viridis*). Górna granica zasięgu w Sudetach przebiega na wysokości 1360 m n.p.m., dolna jest trudna do ustalenia.

Żmija zygzakowata zasiedla w Sudetach lasy mieszane, często z przewagą świerka i buka, choć spotykałem ją w ciepłych olsach jesionowych. Charakterystyczne jest przebywanie osobników w pobliżu zbiorników wodnych, głównie stojących, zwłaszcza, gdy mają piaszczyste plaże lub wysepki. Najpospoliciej występuje jednak na śródleśnych polanach, pomiędzy wrzosem lub ciemiężycą zieloną. W dni słoneczne chętnie wygrzewa się na kamieniach lub żwirowych drogach, czasem wprost na trawie. Na obszarach górskich zajmuje półki skalne lub równie, często na suchych dywanach z mchów i porostów. Spotykana na drogach leśnych i wycieczkowych, jest często niepokojona i pojawia się tam coraz rzadziej, dotyczy to zwłaszcza terenów Rudaw (Grabski 1990).

Działalność człowieka, jak i masowe zabijanie, w znacznym stopniu zmniejszają liczebność żmii zygzakowatej oraz ilość jej stanowisk w Sudetach Zachodnich. Podobnie przedstawia się sytuacja w Sudetach Środkowych i Przedgórzu Sudeckim

(Chlebicki 1988). Ciągłe jeszcze zmija pada ofiarą turystów i robotników leśnych (Grabski 1991), którzy uśmiercają lub kaleczą napotykaną osobniki.

Reasumując, odnalezienie nowych stanowisk żmii zygzakowatej w Sudetach Zachodnich świadczy dobitnie o tym, iż gatunek ten jest nadal pospolity na obszarze tych gór. Jednakże dalsze niszczenie naturalnych ekosystemów i brak właściwej ochrony stanowią zagrożenie dla tego gada. Fakt odnalezienia nowych stanowisk *V. berus*, pociąga za sobą potrzebę dalszych badań nad rozmieszczeniem żmii w Sudetach Zachodnich, dopiero bowiem wówczas będzie można określić jak duże straty w liczebności tego węża spowodował człowiek i zanieczyszczenie środowiska, a co za tym idzie, rozpocząć akcję ratowania gatunku przed wyginieciem.

LITERATURA

- CHLEBICKI A., 1988: *Herpetofauna Wzgórz Strzebińskich na Dolnym Śląsku*. Acta Univ. Wratisl., Prace Zool. 19: 37—52.
- FUDAKOWSKI J., 1965. *Świat zwierzęcy Tatr*. PZWS, Warszawa. 1—152.
- GRABSKI M., 1990. *W ochronie żmii zygzakowatej*. Głos lasu 6: 28—29.
- GRABSKI M., 1991. *Zmija zygzakowata w Rurawach Janowickich*. Kar-konosze 1: 55—56.
- GRODZIŃSKI W., 1957. *Materiały do fauny kręgowców Bieszczad Zach.* Zesz. Nauk. UJ, Zool. Kraków, 10: 117—221.
- JAKUCZUN L., 1978. *Rozmieszczenie żmii V. berus w Tatrzańskim Parku Narodowym*. Przegl. Zool., 22, 3: 275—279.
- JUSZCZYK W., 1987. *Płazy i gady krajowe*. PWN, Warszawa. 205—218.
- MILES P., 1971. *Nove poznaty o rozsireni nekterych obratlovcu (Vertebrata) v karkonosich.*, Opera Corcoñi, 7—8: 176—196.
- PAX F., 1925. *Wierbeltierfauna von Schlesien*. 76—79.
- SZYNDLAR Z., 1980. *Herpetofauna Bieszczadów Zachodnich*. Acta Zool. Cracov. 24, 6: 299—336.

SUMMARY

*In 1988 an investigation of the distribution of *Vipera berus* was undertaken in the western part of the Sudety Mts. 17 new localities were found and described (Fig. 1). This considerable number of so far unknown localities does not prove, in the authors opinion, any increase in abundance of common viper; it may only indicate that the area had been hitherto studied insufficiently.*

Adres autora:

MARCIN GRABSKI

Zespół Szkół Drzewnych i Leśnych

ul. Cieplicka 180

58-570 JELENIA GÓRA

